

Євгеній В. Білокіз*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

В статті досліджено теоретичні основи та сучасні тенденції розвитку системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств. Доведено, що інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства являє собою складну систему, де взаємодіють різні ресурси та можливості, спрямовані на забезпечення довгострокового розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Управління цим потенціалом є стратегічно важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу, врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, а також орієнтації на досягнення стійкого економічного зростання. Визначено, що теоретичні підходи до управління інноваційно-інвестиційним потенціалом є багатовимірними та комплексними. Вони відображають різні аспекти взаємодії ресурсів, компетенцій, зовнішнього середовища та внутрішніх процесів, що впливають на здатність підприємства до інноваційного розвитку та ефективного використання інвестицій. Управління потенціалом залежить від обраного підходу та специфіки діяльності підприємства, але в цілому воно повинно бути спрямоване на досягнення стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності в умовах динамічного ринкового середовища, зокрема в умовах війни. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства формується під впливом комплексної взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів. Ця взаємодія визначає здатність підприємства до впровадження інновацій, залучення інвестицій та адаптації до динамічних змін у бізнес-середовищі. Ефективне управління цими факторами є ключем до забезпечення сталого розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності на ринку. Сучасні тенденції розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності характеризуються посиленою увагою до цифрових та сталих технологій, глобалізацією бізнесу, активним використанням нових фінансових інструментів та побудовою гнучких екосистем. Зроблено висновок, що підприємства, які адаптуються до цих змін, отримують значні конкурентні переваги та мають можливість забезпечити стаке економічне зростання, що особливо важливо в умовах війни і повосінного відновлення.

Ключові слова: тенденції, розвиток, система, управління, інноваційно-інвестиційна діяльність, підприємства.

Табл. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-279-178-185

Yevhenii Bilokiz

THEORETICAL FOUNDATIONS AND MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITIES OF ENTERPRISES

The article examines the theoretical foundations and modern trends in the development of the management system of innovation and investment activities of enterprises. It is proved that the innovation and investment potential of the enterprise is a complex system where various resources and opportunities interact, aimed at ensuring long-term development and increasing competitiveness. Managing this potential is a strategically important task that requires a comprehensive approach, taking into account external and internal factors, as well as focusing on achieving sus-

* Poltava State Agrarian University, Ukraine.

tainable economic growth. It was determined that theoretical approaches to the management of innovation and investment potential are multidimensional and complex. They reflect various aspects of the interaction of resources, competences, external environment and internal processes, which affect the ability of the enterprise for innovative development and effective use of investments. Potential management depends on the chosen approach and the specifics of the enterprise's activities, but in general it should be aimed at achieving sustainable economic growth and increasing competitiveness in a dynamic market environment, particularly in wartime. The innovative and investment potential of the enterprise is formed under the influence of a complex interaction of internal and external factors. This interaction determines the enterprise's ability to innovate, attract investment, and adapt to dynamic changes in the business environment. Effective management of these factors is the key to ensuring the sustainable development of the enterprise and increasing its competitiveness in the market. Modern trends in the development of innovation and investment activity are characterized by increased attention to digital and sustainable technologies, globalization of business, active use of new financial instruments and the construction of flexible ecosystems. It is concluded that enterprises that adapt to these changes receive significant competitive advantages and have the opportunity to ensure sustainable economic growth, which is especially important in the conditions of war and post-war recovery.

Keywords: trends, development, system, management, innovation and investment activity, enterprises.

Peer-reviewed, approved and placed: 16.09.2024.

Постановка проблеми. Інвестиційний потенціал підприємства визначається його здатністю залучати та ефективно використовувати фінансові ресурси для здійснення інноваційної діяльності. Сюди входять як власні кошти, так і зовнішні джерела фінансування, такі як кредити, венчурні інвестиції або гранти. Ефективне управління інвестиціями дозволяє підприємству розвивати нові напрями діяльності, модернізувати виробничі потужності та впроваджувати технологічні інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства є одним з ключових чинників, що визначає його здатність до розвитку та конкурентоспроможності в сучасних умовах. Це інтегральна характеристика, яка поєднує в собі як інноваційні, так і інвестиційні можливості підприємства, що забезпечують його здатність ефективно реагувати на зміни ринкового середовища, розробляти нові продукти або послуги та впроваджувати інновації [5; 8].

Під інноваційним потенціалом розуміється здатність підприємства генерувати нові ідеї, технології та підходи, а також забезпечувати їх практичну реалізацію. Інновації можуть стосуватися різних сфер діяльності: виробничих процесів, управлінських рішень, маркетингових стратегій або організаційної структури. Важливими аспектами є наявність необхідних ресурсів, таких як науково-дослідний потенціал, кадровий склад, а також технологічна база, що дозволяє підприємству реалізовувати інноваційні ініціативи [7; 10].

Взаємозв'язок між інноваційним та інвестиційним потенціалом полягає в тому, що інвестиції є необхідною умовою для реалізації інноваційних проєктів, тоді як інновації сприяють підвищенню інвестиційної привабливості підприємства. Інновації дозволяють підприємству адаптуватися до ринкових викликів, що, в свою чергу, підвищує його здатність залучати додаткові інвестиції.

Мета цієї статті полягає в дослідженні теоретичних основ та сучасних тенденцій розвитку системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств.

Основні результати дослідження. Теоретичні підходи до управління інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства є різноманітними і відображають складність процесів, пов'язаних з ефективним використанням інноваційних і фінансових ресурсів. У науковій літературі представлено кілька основних теорій, які допомагають пояснити механізми формування, розвитку та управління інноваційно-інвестиційним потенціалом.

Таблиця 1. Теорії формування, розвитку та управління інноваційно-інвестиційним потенціалом, складено на основі [1-10]

Теорія	Основна сутність	Визначення інноваційно-інвестиційного потенціалу
ресурсна теорія підприємства	стійкі конкурентні переваги досягаються завдяки унікальним ресурсам, які важко копіювати або відтворювати	набір ресурсів і компетенцій, які є основою для конкурентних переваг підприємства
теорія динамічних здібностей	фокусується на здатності підприємства постійно адаптуватися до змін зовнішнього середовища	динамічна система, яка змінюється в залежності від ринкових умов, технологічного розвитку та інших зовнішніх факторів
Інноваційні теорії економічного розвитку	акцентують увагу на ролі підприємця як рушія інноваційних змін	засіб забезпечення довгострокового зростання через постійну модернізацію та оновлення продуктів і послуг
Теорія інвестиційних циклів	пояснює коливання інвестиційної активності та її вплив на інноваційну діяльність підприємств	залежить від правильного прогнозування цих циклів та вміння підприємства використовувати інвестиційні можливості у фазі зростання для впровадження інновацій
Теорія стейкхолдерів	наголошує на важливості взаємодії підприємства з різними зацікавленими сторонами, включаючи інвесторів, працівників, споживачів та уряд	залежить від здатності менеджменту ефективно залучати та управляти ресурсами, які надають ці стейкхолдери
Системний підхід	розглядає підприємство як складну систему, що взаємодіє з зовнішнім середовищем і складається з підсистем, які впливають одна на одну	є результатом злагодженої роботи різних частин системи: технологічної, фінансової, управлінської та людської

Одним із ключових підходів є ресурсна теорія підприємства. В її рамках інноваційно-інвестиційний потенціал розглядається як набір ресурсів і компетенцій, які є основою для конкурентних переваг підприємства. Ресурси

можуть бути як матеріальними (фінансові ресурси, обладнання, технології), так і нематеріальними (знання, навички персоналу, управлінські рішення). Ресурсна теорія стверджує, що стійкі конкурентні переваги досягаються завдяки унікальним ресурсам, які важко копіювати або відтворювати. Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом у цьому контексті полягає в ефективному використанні наявних ресурсів і пошуку нових джерел інновацій.

Іншим важливим підходом є теорія динамічних здібностей, яка фокусується на здатності підприємства постійно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Інноваційно-інвестиційний потенціал розглядається як динамічна система, яка змінюється в залежності від ринкових умов, технологічного розвитку та інших зовнішніх факторів. Динамічні здібності підприємства дозволяють йому вчасно реагувати на виклики та ефективно використовувати інвестиційні можливості для впровадження інновацій. Управління в такій системі передбачає гнучкість та адаптивність, а також створення умов для швидкої трансформації внутрішніх процесів.

Інноваційні теорії економічного розвитку, зокрема, ідеї Йозефа Шумпетера, акцентують увагу на ролі підприємця як рушія інноваційних змін. Шумпетер стверджував, що інновації є основою економічного розвитку, а інвестиції в нові технології та продукти дозволяють підприємствам досягати зростання. З цієї точки зору, інноваційно-інвестиційний потенціал розглядається як засіб забезпечення довгострокового зростання через постійну модернізацію та оновлення продуктів і послуг. Управління інноваціями тут пов'язане з пошуком нових можливостей на ринку та розвитком підприємницької активності.

Теорія інвестиційних циклів є важливим підходом, що пояснює коливання інвестиційної активності та її вплив на інноваційну діяльність підприємств. Відповідно до цієї теорії, інвестиції проходять через певні цикли, які включають фази зростання, насичення та спаду. Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом залежить від правильного прогнозування цих циклів та вміння підприємства використовувати інвестиційні можливості у фазі зростання для впровадження інновацій.

Теорія стейкхолдерів наголошує на важливості взаємодії підприємства з різними зацікавленими сторонами, включаючи інвесторів, працівників, споживачів та уряд. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства значною мірою залежить від здатності менеджменту ефективно залучати та управляти ресурсами, які надають ці стейкхолдери. Управління потенціалом у цьому контексті вимагає від підприємства збалансованого підходу до розподілу ресурсів та максимізації взаємодії з ключовими стейкхолдерами для досягнення спільних цілей.

Системний підхід також відіграє важливу роль у вивченні інноваційно-інвестиційного потенціалу. Цей підхід розглядає підприємство як складну систему, що взаємодіє з зовнішнім середовищем і складається з підсистем, які впливають одна на одну. Інноваційно-інвестиційний потенціал тут є результатом злагодженої роботи різних частин системи: технологічної,

фінансової, управлінської та людської. Управління таким потенціалом полягає в оптимізації внутрішніх процесів та взаємодії з зовнішнім середовищем.

Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства є багатовимірною характеристикою, що залежить від комплексу внутрішніх і зовнішніх факторів, які визначають його здатність до розробки та впровадження інновацій, а також ефективного залучення інвестиційних ресурсів. Внутрішні чинники пов'язані з особливостями самого підприємства, його організаційною структурою, ресурсами та управлінськими підходами. Одним з ключових факторів є технологічний рівень підприємства. Використання сучасних технологій, наявність відповідного обладнання та інфраструктури створюють базу для розвитку інноваційної діяльності, а також сприяють підвищенню ефективності використання інвестицій. Важливу роль відіграє кадровий потенціал, оскільки кваліфіковані фахівці, інженери та менеджери є основними носіями знань і компетенцій, необхідних для успішного здійснення інноваційних проектів. Організаційна культура підприємства також впливає на його інноваційно-інвестиційний потенціал: якщо в компанії підтримується атмосфера відкритості до нових ідей та експериментів, то це сприяє розвитку інноваційного мислення та активному пошуку нових рішень.

Фінансовий стан підприємства є важливим аспектом, оскільки здатність залучати інвестиції значною мірою залежить від фінансової стійкості, кредитоспроможності та наявності внутрішніх ресурсів для інвестицій у розвиток інновацій. Фінансові ресурси дозволяють підприємству не лише впроваджувати нові технології, а й здійснювати довгострокові інвестиції в дослідження та розвиток, що є ключовим елементом інноваційної стратегії.

Зовнішні фактори також відіграють суттєву роль у формуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства. Одним з найважливіших чинників є стан ринкового середовища, який визначає рівень конкуренції, попит на інноваційні продукти, доступність ресурсів та можливості для реалізації нових проектів. Динаміка ринку та поведінка конкурентів створюють умови, які або стимулюють підприємство до інноваційного розвитку, або навпаки, можуть стримувати його активність через високий рівень невизначеності або ризиків. Економічна стабільність країни, рівень розвитку фінансових ринків та доступність інвестиційних ресурсів також є важливими зовнішніми факторами. Вони визначають можливості підприємства для залучення зовнішнього фінансування, особливо якщо йдеться про великі інноваційні проекти, що потребують значних капіталовкладень.

Роль державного регулювання та підтримки інновацій є не менш важливою. Політика уряду щодо стимулювання інноваційних процесів, включаючи податкові пільги, державні гранти, субсидії та програми розвитку, може істотно впливати на здатність підприємств реалізовувати інноваційно-інвестиційні проекти. Державні ініціативи, спрямовані на розвиток науково-дослідних установ та технологічних парків, створюють додаткові можливості для підприємств розширювати свій інноваційний потенціал.

Міжнародні фактори, зокрема глобалізація ринків і технологічний прогрес, визначають умови доступу до нових ринків, технологій та інвестицій.

Відкритість економіки та інтеграція в глобальні технологічні ланцюги дозволяють підприємствам ефективніше використовувати свій інноваційно-інвестиційний потенціал через обмін знаннями, залучення зовнішніх інвестицій та розвиток міжнародного партнерства.

Сучасні тенденції розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств відображають нові виклики та можливості, які постають перед бізнесом у глобалізованій та швидко змінюваній економіці. Однією з ключових характеристик цього процесу є зростання ролі інновацій як основного драйвера конкурентоспроможності. Підприємства все більше орієнтуються на розробку та впровадження нових продуктів, технологій і бізнес-моделей, що дозволяє їм швидко адаптуватися до мінливих умов ринку та змін у поведінці споживачів.

У глобальному контексті відбувається значне збільшення обсягів інвестицій у дослідження та розробки. Це особливо помітно в технологічно інтенсивних галузях, таких як інформаційні технології, біотехнології, автомобільна промисловість та енергетика. Підприємства вкладають значні ресурси в цифрові технології, автоматизацію та штучний інтелект, оскільки ці інновації сприяють підвищенню ефективності виробничих процесів, оптимізації витрат та створенню нових джерел доходу. Паралельно з цим зростає важливість сталого розвитку, тому все більше компаній інтегрують екологічні інновації та інвестиції в "зелені" технології у свої бізнес-стратегії.

В умовах глобалізації підприємства активно залучають міжнародні інвестиції для розвитку своїх інноваційних можливостей. Це полегшує доступ до нових ринків, партнерських мереж та технологій. Міжнародне співробітництво стає одним із найважливіших факторів у розвитку інновацій, що дозволяє об'єднувати ресурси, знання та інвестиції для реалізації складних проєктів. Інноваційно-інвестиційна діяльність все частіше спрямовується на партнерство з науково-дослідними установами та стартапами, що дозволяє великим підприємствам впроваджувати новітні розробки в коротші терміни.

Однією з провідних тенденцій є також розвиток венчурного капіталу, який активно інвестує в інноваційні підприємства з високим потенціалом зростання. Венчурні інвестиції стимулюють підприємства до розвитку нових технологій та бізнес-моделей, а також підтримують їхні експерименти з інноваційними ідеями, які в традиційних умовах могли б не отримати фінансування через високі ризики. Інноваційна активність підкріплюється розширенням доступу до фінансових ресурсів через краудфандинг, інвестиційні платформи та інші інструменти фінансування.

Важливою тенденцією є розвиток цифрових екосистем, які дозволяють підприємствам об'єднувати різні ресурси та інноваційні рішення для створення цінності для споживачів. Цифрові платформи та мережі створюють нові можливості для інтеграції інноваційних продуктів та послуг у загальні ланцюги створення вартості. Це дає змогу підприємствам бути більш гнучкими та ефективними, швидко адаптуватися до змін на ринку та впроваджувати нові рішення.

Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю стає більш стратегічним, із використанням аналітики, прогнозування та управління

ризиками. Підприємства усвідомлюють необхідність комплексного підходу до управління інноваціями та інвестиціями, що включає аналіз ринкових трендів, оцінку потенційних ризиків і можливостей, а також розробку гнучких стратегій для реагування на змінні умови.

Висновки. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства являє собою складну систему, де взаємодіють різні ресурси та можливості, спрямовані на забезпечення довгострокового розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Управління цим потенціалом є стратегічно важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу, врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, а також орієнтації на досягнення стійкого економічного зростання. Теоретичні підходи до управління інноваційно-інвестиційним потенціалом є багатовимірними та комплексними. Вони відображають різні аспекти взаємодії ресурсів, компетенцій, зовнішнього середовища та внутрішніх процесів, що впливають на здатність підприємства до інноваційного розвитку та ефективного використання інвестицій. Управління потенціалом залежить від обраного підходу та специфіки діяльності підприємства, але в цілому воно повинно бути спрямоване на досягнення стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності в умовах динамічного ринкового середовища. Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства формується під впливом комплексної взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів. Ця взаємодія визначає здатність підприємства до впровадження інновацій, залучення інвестицій та адаптації до динамічних змін у бізнес-середовищі. Ефективне управління цими факторами є ключем до забезпечення сталого розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності на ринку. Сучасні тенденції розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності характеризуються посиленою увагою до цифрових та сталих технологій, глобалізацією бізнесу, активним використанням нових фінансових інструментів та побудовою гнучких екосистем. Підприємства, які адаптуються до цих змін, отримують значні конкурентні переваги та мають можливість забезпечити стале економічне зростання.

1. Довгань Ю. В. Теоретичні аспекти управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств. *Modern Economics*. 2022. № 36. С. 38-44.

2. Ложачевська О.М., Вдовенко Н.М., Родченко С.С., Ігнатюк В.В. Управління системою адаптивного стратегічного планування інноваційно орієнтованого конкурентоспроможного підприємства в умовах глобалізації та COVID-19. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 53-60.

3. Ложачевська О.М., Овечкіна О.А., Іванишин А.В., Колодненко Н.В. Удосконалення організаційної культури інноваційно орієнтованих підприємств в контексті безпекового управління розвитком персоналу та управління якістю в умовах діджиталізації та сучасного маркетингу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 10. С. 66-72.

4. Марова С.Ф., Ложачевська О.М., Лемещенко Н.М., Чайка М.О. Розробка конкурентної стратегії розвитку інноваційно орієнтованого підприємства в умовах діджиталізації, глобалізації та активізації безпекових механізмів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 1. С. 32-37.

5. Новак Н. П. Організація та управління інноваційно-інвестиційною діяльністю виробників органічної продукції. *Інвестиції: практика та досвід*. № 11. 2016. С. 24-27.

6. Antypenko N., Arakelova I., Zherdetska L., Diatlova Y., Diatlova V., Derkach J., Goncharenko A., Voronko-Nevidnycha T. Modeling of regional strategy of financial security management in the context

of digitalization and migration risks. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. Vol. 38. pp. 253–265.

7. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. *EKONOMIKA APK*. 2023. T. 30 № 2. P. 49–56.

8. Stolyarov V., Pásztorov J., Zos-Kior M., Hnatenko I., Petchenko M. Optimization of material and technical supply management of industrial enterprises. *Naukovi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. Vol. 3(189). pp. 163–167.

9. Zham O., Rudyka V., Voronko-Nevidnycha T., Bebko S., Shikovets C., Kvita H. Diagnostics of the strategic management of the financial and economic development of the enterprise. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2023. Vol. 5, № 52. pp. 162–172.

1. Dovhan Yu. V. Teoretychni aspekty upravlinnia innovatsiino-investytsiinoiu diialnistiu pidpriemstv. *Modern Economics*. 2022. № 36(2022). S. 38–44. [Ukraine].

2. Lozhachevska O.M., Oviechkina O.A., Ivanyshyn A.V., Kolodnenko N.V. Udoskonalennia orhanizatsiinoi kultury innovatsiino oriientovanykh pidpriemstv v konteksti bezpekovoho upravlinnia rozvytkom personalu ta upravlinnia yakistiu v umovakh didzhitalizatsii ta suchasnoho marketynhu. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. 2022. № 10. S. 66–72. [Ukraine].

3. Lozhachevska O.M., Vdovenko N.M., Rodchenko S.S., Ihnatiuk V.V. Upravlinnia systemoiu adaptivnoho stratehichnoho planuvannia innovatsiino oriientovanoho konkurentospromozhnoho pidpriemstva v umovakh hlobalizatsii ta COVID–19. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. 2022. № 1. S. 53–60. [Ukraine].

4. Marova S.F., Lozhachevska O.M., Lemeshchenko N.M., Chaika M.O. Rozrobka konkurentnoi stratehii rozvytku innovatsiino oriientovanoho pidpriemstva v umovakh didzhitalizatsii, hlobalizatsii ta aktyvizatsii bezpekovykh mekhanizmiv. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. 2023. № 1. S. 32–37. [Ukraine].

5. Novak N. P. Orhanizatsiia ta upravlinnia innovatsiino-investytsiinoiu diialnistiu vyrobnykiv orhanichnoi produktsii. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 11. 2016. S. 24–27. [Ukraine].

6. Antypenko N., Arakelova I., Zherdetska L., Diatlova Y., Diatlova V., Derkach J., Goncharenko A., Voronko-Nevidnycha T. Modeling of regional strategy of financial security management in the context of digitalization and migration risks. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. Vol. 38. pp. 253–265. [English].

7. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. *EKONOMIKA APK*. 2023. T. 30 № 2. P. 49–56. [English].

8. Stolyarov V., Pásztorov J., Zos-Kior M., Hnatenko I., Petchenko M. Optimization of material and technical supply management of industrial enterprises. *Naukovi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. Vol. 3(189). pp. 163–167. [English].

9. Zham O., Rudyka V., Voronko-Nevidnycha T., Bebko S., Shikovets C., Kvita H. Diagnostics of the strategic management of the financial and economic development of the enterprise. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2023. Vol. 5, № 52. pp. 162–172. [English].